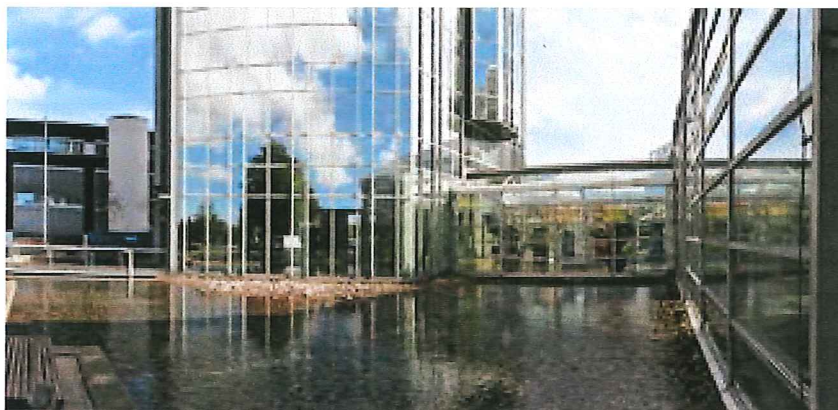

EXAMENSARBETE

Dokumentation, en fjärde pedagog?

Ida Gustafsson och Richard Gustafsson

Examensarbete 15hp

Halmstad 2014-07-07

Abstract

Med denna studie hade vi som syfte att undersöka hur pedagogisk dokumentation kan ligga till grund för arbetet med verksamhetsutveckling på tre förskolor. Vi har varit ute på tre förskolor och utfört intervjuer med förskollärare för att ta reda på deras syn på arbetet utifrån de förutsättningar de har på sina respektive förskolor. Vi har tagit ett hermeneutiskt perspektiv och analyserat vår empiriska data utifrån detta sätt att tolka.

I resultat och analysdelen har vi valt att presentera de delar som vi ansåg vara generella för de förskollärare vi har intervjuat. Samtliga intervjuade förskollärare ansåg att dokumentation var ett bra verktyg vid verksamhetsutveckling. Däremot fanns det spridda meningar kring hurvida deras sätt att arbeta fungerade för dem i deras arbetslag. De belyste en del hinder i verksamheten som försvårade deras arbete med dokumentation. Det största och mest vanligt förekommande problemet verkade vara tidsbrist. Alla önskade mer tid och några efterfrågade mer planeringstid för att kunna arbeta med dokumentation på ett optimalt sätt. Vi fick också många fina exempel på hur ett fungerande arbetsätt med dokumentation kan se ut. Några av pedagogerna berättade att dokumentation hjälpt dem hitta ett bra sätt att reflektera kring sitt eget arbetsätt, verksamheten och barnens utveckling.

Inledning.....	2
Introduktion.....	2
Syfte	3
Frågeställningar.....	3
Bakgrund	3
Då till nu	4
När blir en dokumentation pedagogisk?	5
Individuell utvecklingsplan	6
Dokumentation för verksamhetsutveckling.....	6
Metod	7
Den hermeneutiska cirkeln/spiralen	8
Vägen till förståelse.....	9
Urval	10
Insamlingsmetod	11
Datainsamling.....	12
Dataanalys.....	12
Etiskt förhållningssätt.....	13
Konfidentialitetskravet.....	13
Nyttjandekravet.....	14
Resultat och analys.....	14
Se barns lärande.....	15
Dokumentation för vem?	16
Förvalta tiden rätt.....	17
Olika åldrar, olika förutsättningar	18
Osäkerhet i hur arbetet skall gå till.	18
Gör ingen annan det, gör inte jag det heller	20
Tänka kring sitt tänkande	21
Diskussion	21
Arbetet med dokumentation	22
Dokumentationsarbetets roll för verksamhetsutveckling	24
Referenslista.....	26
Bilaga	29

Inledning

Vi har erfarenhet från verksamhetsförlagd utbildning (VFU), samt arbete, av att dokumentation är ett omdiskuterat begrepp och arbetet med dokumentation skiljer sig åt på de olika förskolorna. Alnervik (2013) har i sin avhandling lyssnat på pedagogers olika inställning och uppfattning om pedagogisk dokumentation. Hon kunde på ett tydligt sätt se att pedagogers meningar kring verktyget, pedagogisk dokumentation, skiljer sig åt. En del hade mycket goda erfarenheter av dokumentationsarbetet och såg det om en stor tillgång, medan andra tyckte det var mer som en extra uppgift utöver alla de andra arbetsuppgifter de redan stod inför. Elfström (2013) påvisar i sin studie att pedagogisk dokumentation är ett verktyg för verksamhetsutveckling. Hon menar också på att det är ett krävande verktyg som ställer höga krav på lärarna då de behöver en djup förståelse om hur det fungerar samt en verksamhet som är tillåtande när det kommer till analys, reflektion och experimenterande förhållningsätt, Läroplanen för förskolan (Lpfö98, rev. 10) förespråkar ett kontinuerligt arbete med dokumentation och vi vill ta reda på hur pedagoger arbetar med dokumentation och hur det kan främja en utveckling av verksamheten. Verksamhetsutveckling är något som ska ske inom alla områden på förskolan. Vår fokus ligger på processen och inte på resultatet av arbetet, vilken del av verksamheten som utvecklas är av mindre vikt i vår undersökning. Med detta menar vi att det resultat vi vill komma fram till med vår forskning är hur processen kring arbetet med detta verktyg ser ut, snarare än vad de arbetar med just nu.

Introduktion

När läroplanen för förskolan, 2010, reviderades, adderades ett helt nytt kapitel, nämligen 2.6 uppföljning, utvärdering och utveckling. I dess inledning står det "Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas." (Lpfö 98 rev. 10 s.14) Vidare kan man läsa att "Syftet med utvärdering är att få kunskap om hur förskolans kvalite, dvs. verksamhetsorganisation, innehåll och genomförande kan utvecklas så att varje barn ges bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande." (Lpfö 98 rev.10 s. 14). Skolverket (2012) menar att ett kontinuerligt arbete med dokumentation är en avgörande

del i utvärderingen av verksamheten. Dock ska pedagogerna utgå ifrån ett kritiskt perspektiv i valet av arbetssätt vid dokumentationsarbetet. De menar att varje arbetsverktyg har en påverkan på hur pedagogerna väljer att tala och agera, samt arrangera verksamheten på (Skolverket, 2012).

Vi har under vår verksamheteförslagda utbildning spontant sett dokumentation i många olika former. Till viss del har vi sett processen i arbetet med dokumentation vid verksamhetsutveckling. I diskussioner med förskolepedagogerna kring dokumentation och pedagogisk dokumentation, har vi båda två uppmärksammat en viss variation i deras berättande. Just hur dokumentationerna ska gå från en bild med text hängande på väggen, till en tillgång i reflektioner och planeringar i den fortsatta verksamheten har varit oklart många gånger. Det står tydligt i läroplanen och andra skrifter såsom skolverkets att kontinuerligt arbete ska ske. Dock förser materialen inte läsaren med en mall eller ett hur detta ska gå till. Det är därmed intressant att ta reda på hur pedagogerna upplever sitt arbete med dokumentation i förhållande till verksamhetsutveckling.

Syfte

Vårt syfte med denna studie är att undersöka hur pedagogisk dokumentation kan ligga till grund för arbetet med att utveckla förskolans pedagogiska verksamhet.

Frågeställningar

- Hur kan arbetet med dokumentation se ut på tre olika förskolor?
- Vilken roll upplever förskollärarna att dokumentationsarbetet har för deras arbete med verksamhetsutvecklingen?

Bakgrund

I detta kapitel presenterar vi historien bakom hur dokumentation blev en del av förskolans verksamhet. En beskrivning av tidigare forskning samt skillnaden på dokumentation och pedagogisk dokumentation finns att hitta i denna del av arbetet.

Då till nu

Under 1930-talet blev observationer och dokumentationer ett viktigt inslag i det pedagogiska arbetet på förskolor i Sverige. Syftet med dessa dokumentationer var att se barns lärande och utveckling utifrån hur ett ”normalt barns” utvecklingskurva ser ut (Skolverket, 2012).

Observationsmetoden användes, enligt Lenz Taguchi (2000), som ett verktyg för att få kunskap om det enskilda barnet och vilken utvecklingshjälp det eventuellt behövde. Lenz Taguchi (2000) nämner Elsa Köhler som viktig del i den pedagogiska historien, då hon under 1930-talet menade att det borde vara pedagogernas ansvar att observera och analysera barnen, snarare än psykologer, då de såg barnen i en mer naturlig miljö och på så sätt fick en större inblick i deras livsvärld.

Under 1930-talet blev det vanligt att använda sig utav glasburar omringade av ett speciellt glas, en så kallad oneway screen. Pedagogerna kunde stå där inne och se barnen, men utifrån kunde barnen inte se in. Dessa kallades för observationsboxar. Detta för att ostört kunna se barnen i deras lek, utan att själva visa sig och påverka deras beteende (Lenz Taguchi, 2000). Dessa observationer dokumenterades sedan i olika pärmar som låstes in i arkiveringsskåp och var skyddade av sekretesslagen (skolverket, 2012). De skickades även till läkare som skulle analysera barnen i materialet för att se om barnet uppnådde ”normen”. Om så inte var fallet sattes utvecklingshjälp in. Köhler (ref. i Lenz Taguchi, 2000) menade att detta sätt att arbeta, alltså att se barnen utifrån olika utvecklingsscheman gjorde att pedagogerna i förväg kunde förutse vart barnen var på väg i sin utveckling och på så sätt anpassa verksamheten därefter. Lenz Taguchi (2000) beskriver att under 1980-talet blev det mer påtalat att barnen skulle bli en del av sin utveckling. Barnen fick ta del av material som pedagogerna samlade kring dem och det blev vanligt med böcker innehållande material från barnens tid på förskolan som synligt låg framme för barn, pedagoger och föräldrar att bläddra i. Lenz Taguchi (2000) har i forskningarna gjorda på 1980- och 1990- talet kunnat se att dokumentationerna då använts för att kunna se barns lärande, samt göra barnen medvetna om sina egna lärprocesser.

Det var först när läroplanen för förskolan, 2010, reviderades som det tydligt blev ett styrt arbetssätt kring hur pedagogisk dokumentation skulle användas och hur verksamhetsutveckling skulle främjas genom detta verktyg. Ett eget kapitel, nämligen 2.6 uppföljning, utvärdering och utveckling skrev till där det stod att och hur pedagogerna skulle arbeta nu (Lpfö 98 rev.) Dessutom kom skolverket, 2012, med ett stödmaterial till det nya kapitlet för att förtydliga hur arbetet skulle ske (skolverket, 2012).

När blir en dokumentation pedagogisk?

Begreppet pedagogisk dokumentation kan beskrivas som fokus på processer och innehåll (Dahlberg 2001). Alnervik (2013) menar att det är händelser, alternativt situationer under vardagen i verksamheten som observeras och data som blir insamlad genom dessa moment blir senare analyserade. För att denna process skall gå vidare sker analysen tillsammans med exempelvis barn, kollegor och/eller föräldrar (Alnervik, 2013). Åberg och Lenz Taguchi (2013) diskuterar när dokumentation blir pedagogisk och menar att det är hur den används som gör skillnaden. Det ska vara till ett stöd i arbetet och kommunikationen mellan barn och pedagoger är essentiell (Åberg & Lenz Taguchi, 2013). Vidare hävdar författarna att det intressanta i dokumentationerna är att få syn på olika sätt att tänka. De anser att reflektionerna är nyckeln till att lära oss om barnens lärande och pedagogerna blir också medvetna om sina egna lärdomar och dessa är nog så viktiga i utvecklingsarbetet. Säljö (2000) hävdar att kommunikation är viktig i lärandeprocessen. Säljö talar om verktyg och artefakter där dokumentation skulle kunna representera ett verktyg och genom kommunikation approprierar eller bemästrar barnet kunskap (Säljö, 2000).

Alnervik (2013) beskriver systematiskt dokumentationsarbete och hur den syftar till att ge kunskap om förskolans kvalitet. Författaren menar att denna kvalitetsförsäkring sker för att etablera om förskolans arbete är i enlighet med målen som finns utsatta. Vidare menar Alnervik att analyser av dessa dokumentationer görs för att avgöra om barn lär sig, har roligt, utvecklas och är trygga. Dessa avser att utveckla bättre arbetsprocesser (Alnervik 2013).

Enligt Sheridan, Williams och Sandberg (2013) används dokumentation huvudsakligen till att samla detaljerad information om barn och aktiviteter under dagens gång i verksamheten. Vidare påtalar författarna om dokumentationernas fokusområden. Bjervås (2011) menar att ett av dokumentationernas område är att samla information om barns lärandeprocesser samt interaktionerna mellan lärare och barn och utveckling av verksamheten. Rinaldi (2006) menar att barn skall genom dokumentation ges förutsättningarna för att reflektera, minnas och utforska tidigare kunskapsområden. Dahlberg och Lenz Taguchi (1996) menar att det är ett sätt att förstå barnet och deras lärandeprocess och hur barnet når denna och går igenom denna lärandeprocess. Den ska också ge samhället och föräldrar en detaljerad insikt i verksamheten.

Sheridan, Williams och Sandberg (2012) menar att Systematiskt kvalitetsarbete kan kategoriseras in 3 integrerande teman,

1. dokumentation och utvärdering i förskolan
2. fokus på dokumentation och utvärdering och;
3. hur, varför och när ska man dokumentera och utvärdera i förskolan och för vem?

(s. 144).

Individuell utvecklingsplan

Individuell utvecklingsplan (IUP) är en form av dokumentation som gjordes obligatoriska för skolvärlden 2006, vilket innebar att lärarna var tvungna att utöva dessa i samverkan med elev och föräldrar (Vallberg Roth, 2010). Hon beskriver begreppen bedömning och IUP som värdering eller granskning av något, som leder till ett omdöme eller utvärdering av någon. I läroplanen för förskolan (Lpfö 98 rev. 10) står det att bedömning av det enskilda barnet inte får ske, utan att det endast är verksamheten som får värderas. Vallberg Roth (2009) menar att IUP: er i förskolan kan se olika ut och kan riktas på antingen barnet som individ, eller verksamheten utefter läroplansmål. Hon menar att i det första alternativet ska fokus ligga på barnets starka sidor och hur pedagogerna i verksamheten kan arbeta för att stödja och främja dessa. Dock menar Elfström (2005) att det måste finnas ordentligt med underlag för en pedagog att använda sig av en IUP i syfte att utvärdera ett enskilt barn. Dokumentationer, observationer och intervjuer kan vara sådant som behövs som ett sådant underlag, ger hon som förslag. Detta för att få en så korrekt bild av barnet som möjligt. När IUP först blev introducerat, 2006, var de för att låta eleven ha mer påverkan på innehållet i skolan (Vallberg Roth, 2011). Dessa IUP: er är inte obligatoriska i förskolans värld vilket innebär att förskolan inte kan upprätta en sådan om föräldrarna inte önskar det. De handlingar och dokument som finns inrättade i dessa IUP: er är offentliga och vem som helst kan be att få ta del av dem utan att motivera varför. I offentliga handlingar finns både information som är sekretessbelagd och sådan som går att få ut om så önskas (Vallberg Roth, 2011).

Dokumentation för verksamhetsutveckling

Verksamhetsutveckling kan beskrivas med hjälp av Engeströms begrepp ”expanderat lärande” (Engeström, 2005, 2008). Hon menar att om pedagoger är öppna till nya arbetssätt kommer deras agerande i verksamheten att förändras. Detta i sin tur leder då till att verksamheten förändras och i sin tur utvecklas. Elfström (2013) menar att när pedagoger tittar på

dokumentationen skapas en möjlighet för arbetslaget att syna och utvärdera sitt arbete och det öppnar upp för att utveckla verksamheten. Hon menar alltså att dokumentationen hjälper förskollärarna att se sitt eget perspektiv och skapa möjlighet att reflektera kring det. Dalberg, Moss och Pence (2001) menar att det som dokumenterats utav pedagoger också är det som ligger till grund för analys av barns lärande av såväl pedagoger, barn och föräldrar. Syftet med detta ska fokusera på processer och innehåll i praktiken som ska stimulera en utveckling. I skolverkets stödmaterial (2012) står det att det är pedagogernas uppgift att skapa situationer för barnen där utgången inte är bestämd och där därför finns en öppenhet för eget agerande och prövande för barnen. Förskollärarna förväntas sedan att observera och dokumentera det som kan stötta, utveckla och ge barnen förutsättningar för ett fortsatt lärande (2012). Skolverket (2012) menar att barnet inte är en enskild enhet som går att studera ur sitt sammanhang. Det står förklarat att det är många faktorer som spelar roll i hur barnet är såsom miljön, samspel med vänner/pedagoger, rutiner, skratt och prat. Vidare skrivs det fram i stödmaterialiet att genom dokumentation av barnet och det som sker runtomkring hen blir det möjligt att på allvar fånga barnets frågor, funderingar osv för att sedan forma verksamheten så att den blir stimulerande, intressant och meningsfull för alla barn Skolverket (2012).

Metod

Vi kommer i detta kapitel skriva om hur vi har gått tillväga för att få svar på våra forskningsfrågor. Vi kommer även att motivera varför vi har valt en kvalitativ metod vid insamlingen av data. Vid vår analys av intervju och data använde vi oss av ett hermeneutiskt perspektiv för att vi sedan tidigare har en förförståelse för dokumentation som verksamhetsutveckling i förskolan. I inledningen av detta arbete beskrev vi hur vi båda tidigare har tittat på dokumentationer under vår verksamhetsförlagda utbildning. Genom vår utbildning har vi förvärvat vår egen syn kring dokumentation och hur den kan se ut vid verksamhetsutveckling.

Ett hermeneutiskt perspektiv

Birkler (2005) menar att det finns två stycken grundläggande frågeställningar inom hermeneutiken.

- Vad är förståelse?
- Vilken metod bör jag använda för att uppnå förståelse?

(Birkler, 2005 s. 101)

Vi utgår från dessa två punkter för att beskriva hermeneutiken och dess relevans i vårt arbete.

För att beskriva vad förståelse är använder vi oss av Birkler (2005)

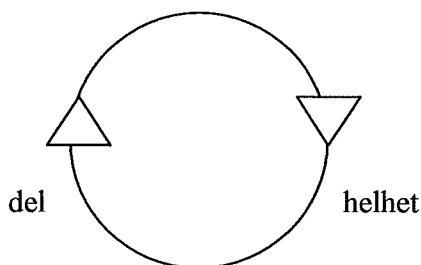
Hermeneutik har grekiskt ursprung och kommer från ordet *hermeneuein*. Det betyder tolka, utlägga och förkunna (Birkler, 2005). Däremot ordet tolka och förstå härstammar i fornsvenskan, enligt Ödman (2007). Han beskriver att under tiden då slaveri och handelsförbindelser var vanligt uppstod ett behov av ett sådant begrepp då människorna de mötte i handeln inte hade samma språk. De fick helt enkelt tolka och ombilda de ord de hörde till sitt eget språk (Ödman, 2007). Han ger exempel på hur arbetsuppgiften tolk utför sitt arbete. Ödman menar att tolken går in och förmedlar mellan två språk, då hjälper han dem att tillsammans få en gemensam förståelse för vad som sägs. Egidius (1986) förtydligar vikten av ett hermeneutiskt perspektiv vid tolkning av ny kunskap, så som översättning av ett språk. Han påstår att en text inte borde översättas ordagrant till ett annat språk. Den bör tolkas utifrån olika aspekter för att inte texten ska förlora sitt sammanhang. Dessa aspekter som har betydelse för vad man vill översätta kan till exempel vara ord och formuleringar som kommer ur en viss tid och en viss kultur. Den behövs översättas så att den som så småningom läser den nya texten får en förståelse om vad den originella författaren hade för syfte med sin text (Egidius 1986). Han menar därför att hermeneutiken är en nödvändig metod inom vetenskapen, som innefattar personer, händelser och kulturella fenomen.

Den hermeneutiska cirkeln/spiralen

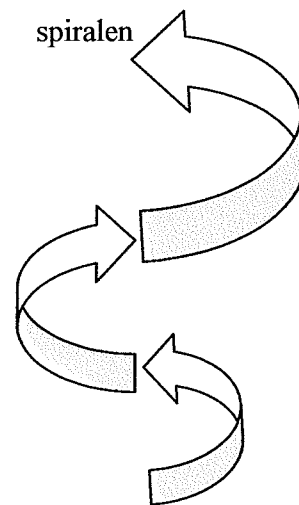
”Ett centralt begrepp som är relevant både när det gäller frågan om vad förståelse är och hur man metodiskt bör gå tillväga för att uppnå förståelse är begreppet för-förståelse.” (Birkler, 2005. S. 101.). Birkler beskriver det hermeneutiska perspektivet enligt citat ovan. Han menar att när man tolkar någonting nytt finns alltid en förförståelse bakom som hjälper till att förstå det nya. Birkler (2005) presenterar dessutom ”förståelsens cirkelrörelse”. Han menar att eftersom förförståelsen spelar en sådan viktig del i hur ny förståelse förvärvas av människan kan man beskriva denna med en cirkelrörelse. Egidius (1986) definierar begreppet hermeneutik som att det ska ske en förändring om uppfattningen allt eftersom man blir mer insatt i det ämne som just då utvecklas i en djupare kunskap. Birkler (2005) menar att grundtanken i denna cirkelrörelse handlar om delförståelse och helhetsförståelse. När människan försöker förstå något nytt kommer denna att automatiskt ta till gamla erfarenheter i sin process mot det nya. Det kan man se som ett halvt varv i cirkelrörelsen. När sedan det nya

presenteras och tas in byggs den halva cirkeln på med ny kunskap och en helhetsförståelse har skapats, alltså en hel cirkel (Birkler, 2005). Dock menar Segolsson (2011) att cirkelrörelsen blir något stum och ger inte utrymme för något direkt lärande. Dessutom påstår han att vissa kristiska faktorer som tid inte tas hänsyn till i denna cirkelrörelse. Han hänvisar därför i stället till den hermeneutiska spiralen som är en något kompletterad version av cirkeln. För att visa tidens betydelse i lärandet går spiralen, med samma grundprincip när det gäller del och helhetsförståelse en vertikal rörelse uppåt. Dessutom blir spiralens ringar större och större allt eftersom förståelsen blir det (Segolsson, 2011).

Cirkeln

spiralen

Vägen till förståelse

För att uppnå vårt syfte och svara på vår problemformulering har vi valt att använda oss av kvalitativ metod vid insamling av data. Vi använder oss av intervjuer för att kunna få djupare svar och därmed en bättre förståelse för fenomenet verksamhetsutveckling. Trost (2010) menar att om man ställer enkla raka frågor får man komplexa och innehållsrika svar. Vilket är precis vad vi är ute efter i vår forskning. En kvalitativ metod erbjuder alltså oss en möjlighet att bättre kunna förstå forskolläraernas perspektiv och syn på dokumentation i korrelation till verksamhetsutveckling

Bryman (2008) menar att en av de stora skillnaderna på kvantitativ och kvalitativ forskning är att den kvantitativa forskaren utgår ifrån sig själv. Han menar att det är hen som styr forskningens innehåll, utifrån sina intressen och formar sina frågor i datainsamlingen efter

sina egna strukturer. Den kvalitativa forskaren låter däremot deltagarna i forskningen ta plats och använder deras perspektiv som en utgångspunkt i vad som är viktigt och betydelsefullt för forskningen, menar Bryman (2008). Intervjuerna vi har gjort tillåter deltagarna att ta plats och ge oss sin syn på dokumentation och hur arbetet med denna verkar för utveckling av verksamheten. Denna syn och det djup som intervju erbjuder hade vi inte fått fram genom en enkätundersökning. Iallfall inte för sig självt, då hade vi behövt göra kompletterande intervjuer. Vi förhåller oss hermeneutiskt till de intervjuutsagorna. Alltså att vi lägger vår delförståelse på utsagorna för att på så sätt skapa en helförståelse likt den hermeneutiska spiralen (Segolsson, 2011).

Urval

Bryman (2008) påtalar att ett målinriktat urval är att rekommendera när det gäller kvalitativ forskning som grundar sig på intervjuer. Det är den typen av urval då forskaren försöker hitta undersökningsspersoner som stämmer överens med de forskningsfrågor som arbetet grundar sig i. I förskoleverksamheten finns ofta barnskötare som inte har någon formell förskolläraryrket. Vi har i vår undersökning exkluderat dessa då vi valt att fokusera på förskollärares arbete med dokumentation i verksamhetsutveckling. Den geografiska placeringen av förskolorna eller vilka förskollärare vi intervjuade spelade mindre roll på grund av att vårt syfte var att kunna se hur den pedagogiska dokumentationen kan vara till hjälp för att utveckla förskolans pedagogiska verksamhet. Därför vände vi oss till förskolor som vi genom verksamhetsförlags utbildning (VFU) hade varit i kontakt med innan. Vid starten av detta arbete kontaktade vi båda två förskolorna och frågade om vi skulle kunna komma och intervju några förskolelärare. Vi kontaktade också förskolechefen på respektive förskola för att få ett godkännande därifrån, samt att bli klara med vilka etiska regler vi behövde förhålla oss till. När vi kommit en bit i vårt skrivande och var klara över syfte och frågeställningar kontaktade vi åter igen förskolorna och gav dem en tidsam på en vecka att själva bestämma när det passade dem att vi kom. Detta för att göra det så enkelt och bekvämt för dem som möjligt, då vi är väl medvetna om att vårt besök skulle ta tid från verksamheten. Vi hade heller inga krav om vem som skulle intervjuas först eller var på förskolan intervjun skulle äga rum. Vi tänkte att om de intervjuade fick mer frihet att bestämma de bitarna skulle de känna sig tryggare i situationen och med oss.

Vårt urval bestod av 10 förskollärare på tre olika förskolor. Alla namn på förskollärarna och förskolorna är fingerade. På den ena förskolan ”Eken ” finns det tre olika avdelningar med

olika åldrar. Allt från 1-5år. Den andra förskolan "Rosen" som är en femårsgrupp arbetar med enbart 5åringar. På den tredje förskolan "Skogen" var vi inne och intervjuade två pedagoger på en 3-5 avdelning. På Eken intervjuade vi fem stycken förskolelärare varav en arbetade på lilla avdelningen, två på mellan avdelningen och två på stora avdelningen. "Johanna" som är förskolelärare på lilla avdelningen har arbetat sedan hon avslutade sina studier på 70 talet. På Eken har hon arbetat i åtta år. Pedagogerna vi intervjuade på mellan avdelningen kallar vi för "Sanna" och "Bodil". Sanna avslutade sina studier för tre år sedan (2011). Sedan dess har hon arbetat på olika vikariat och nu senast på ett grav. vikariat i ett år på Eken. Bodil har arbetat på Eken i tjugo år med en utbildning i ryggen sedan 1983. Sist på Ekens förskola intervjuade vi personal från stora avdelningen. "Stina" som har arbetat inom verksamheten i fem år tog sin examen som förskolelärare för 27 år sedan. "Lotta" som tillsammans med Stina arbetar med de äldre åldrarna på Eken avslutade sina studier 1993 och vikarierade runt på olika förskolor ett tag, innan hon 2000 fick en fast tjänst på Eken. Där har hon arbetat kvar sedan dess.

På Rosens förskola intervjuade vi tre pedagoger.

"Berit" har arbetat åtta år som förskolelärare och cirka ett år på Rosen. "Kate" tog sin examen på 80-talet, arbetade inom kyrkan från 80-90 och entrade kommunal förskola på 90-talet. På Rosen har hon arbetat sedan 5 år tillbaka (2009). Sist intervjuade vi "Anna" som blev färdig förskolelärare 1993. Sedan dess har hon varit runt på en del förskolor och har då bland annat varit med och startat upp en ny verksamhet. På Rosen har hon varit sedan dess start 2009.

Den tredje förskolan vi var på, Skogen gav oss två intervjuer. Anita har arbetat på Skogen i fem år. Hon tog sin examen 2001 och har innan hon hamnade på Skogen hoppat runt och jobbat på olika förskolor i länet. Hennes medarbetare "Malin" avslutade sin utbildning 2000 och har jobbat som förskolelärare på tre olika förskolor sen dess. I arbetslaget tillsammans med Johanna har hon arbetat i ett år.

Insamlingsmetod

Vid valet av insamlingsmetod övervägde vi olika sätt att göra detta på. Vi valde att använda oss av ostrukturerade intervjuer. Alvesson (1993) menar att det finns både informella och formella intervjuformer. Han förklarar att formella är de som planeras och har en förutbestämd plats där intervjun äger rum. Dessa intervjuer kan enligt Alvesson göras i lugn och ro där man kan komma in mer på djupet. Bell (2006) talar om olika intervjustrukturer och

talar om två specifika former, den strukturerade och den ostrukturerade. Den strukturerade eller den semistrukturerade som han väljer att kalla det, behöver man enligt författaren bara markera svaren i förväg. Dessa är lätta att sammanfatta och analysera senare enligt Nilsson. Den ostrukturerade intervjun kan liknas mer vid ett samtal men där skall ändå finnas frågor som man vill få svar på och uppföljningsfrågor. Bell (2006) menar att den ostrukturerade intervjun ställer högre krav på intervjuaren. Det krävs enligt författaren en skicklig intervjuare för att få viktig information som den ostrukturerade intervju formen erbjuder. Det kan vara en god idé att anteckna under intervjun för att få fram viktiga teman. En annan aspekt inom ostrukturerad intervju är att man låter den intervjuade prata omkring frågorna och delge tankar som väcks under intervjun. Bell (2006) menar att om man är ute efter specifik information kan en viss struktur på frågorna man ställer vara en fördel annars finns enligt författaren en risk att man får för mycket information och man inte vet vad man ska göra med den. Kvale och Brinkmann (2009) påtalar den halvstrukturerade intervjuformen och menar att den har målet att fånga beskrivningarna av intervjupersonens livsvärld för att tolka innebörden av de beskrivna fenomenen. Vi valde alltså ostrukturerade intervjuer för att, som Bell (2006) uttrycker sig, ställa högre krav på den intervjuade. Vi ville att intervjupersonerna skulle ge oss en tydlig bild av hur de såg på sitt arbete med dokumentation och då ansåg vi att det krävdes en mer samtalsliknande situation som kunde styra åt olika håll, snarare än en styr intervjuform från vår sida.

Datainsamling

Vår data är vårt intervjumaterial. Vi valde att göra enskilda intervjuer av forskollärare. Intervjun erbjuder möjligheten för forskollärarna att visa sina förhållningsätt till arbetet med dokumentation. Detta för att få en djupare förståelse i hur de upplever sitt arbete med dokumentation och hur det faktiskt ser ut. De verktyg vi kommer använda oss av vid datainsamlingen är, inspelningsapparater och anteckningar.

Dataanalys

Vår hermeneutiska arbetsätt kommer att utgå ifrån ett hermeneutiskt perspektiv. Det empiriska data vi samlar in kommer att tolkas och förstås utifrån oss som forskare. Nylén (2005) konstaterar att det empiriska data aldrig kan tala för sig själv, forskaren kommer synas i texten. Hon menar alltså att det är fullt omöjligt vid en kvalitativ forskning att vara osynlig skribent. Nylén (2005) anser att empirin röst inte nödvändigtvis måste försvagas bara för att författaren tar plats. Det kan däremot krydda och göra texten mer intressant (Nylén 2005).

Nylén (2005) menar att forskarens röst dock inte får styra analysen utan måste karaktäriseras utifrån den empiriska data som samlats in.

Etiskt förhållningssätt

Det finns en del etiska aspekter att ta hänsyn till vid i denna insamlingsmetod. Lindgren och Sparrman (2003) menar att intervjuer har olika maktförhållanden där intervjuaren får en högre position än den intervjuade. Vetenskapsrådets forskningsetiska principer innehåller fyra olika krav när det kommer till etiska förhållningssätt: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Kvale och Brinkmann (2009) definierar informerat samtycke om att undersökningspersonerna ska bli informerade om syftet med undersökningen, hur det är upplagt och vilket risker, samt fördelar som finns vid ett deltagande i forskningsprojektet. Det bör också ges information om konfidentialitet och vem som kommer få tillgång till intervjun. Alltså var forskningen kommer hamna i slutändan (Kvale & Brinkmann, 2009).

Informationsrådet skriver dessa punkter separat och menar, i enlighet med ovanstående författare, att informationskravet förespråkar att forskaren ska informera vad det innebär för den intervjuade att delta i forskningen. Det skrivs också fram att det ska vara tydligt för den intervjuade att det är frivilligt att delta och att forskaren måste lägga fram all fakta kring forskningen, som eventuellt skulle kunna leda till att den intervjuade inte längre vill ställa upp. Samtyckeskravet förespråkar att en förälder/vårdnadshavare måste informeras om den intervjuade är under 15 år och undersökningen är av en etiskt känslig karaktär.

Innan vår intervju har vi informerat våra intervjupersoner om vårt syfte med undersökning samt vad det handlar om.

Konfidentialitetskravet

I en kvalitativ intervjuundersökning måste man se till att skydda intervjupersonernas privata integritet (Kvale & Brinkmann (2009)). I enlighet med författarna står det i vetenskapsrådets texter att:

Regel 5 All personal i forskningsprojekt som omfattar användning av etiskt känsliga uppgifter om enskilda, identifierbara personer bör underteckna en förbindelse om tystnadsplikt beträffande sådana uppgifter. (s.12)

Regel 6 Alla uppgifter om identifierbara personer skall antecknas, lagras och avrapporteras på ett sådant sätt att enskilda människor ej kan identifieras av utomstående. I synnerhet gäller detta uppgifter som kan uppfattas vara etiskt känsliga. Detta innebär att det skall vara praktiskt omöjligt för utomstående att komma åt uppgifterna. (s.12)

Kvale och Brinkmann (2009) diskuterar problematiken med kravet på konfidentialitet och basala principer för vetenskaplig forskning. De menar att anonymiteten ska skydda intervjupersonerna, samtidigt som de intervjuade ska fungera som ett alibi för forskaren. Det är dilemmat, menar författarna, då forskaren kontinuerligt måste referera till sina källor i sin text. En anonym referens kan dock ses som opålitlig och validiteten kan sjunka som en följd (Kvale & Bryman, 2009). Om intervjupersonen önskar kan den dock bli offentligt erkänd i forskningen, skriver författarna som en parantes. I vår forskning utför vi intervjuer som analyseras och vi använder fingerade namn. Förskollärarna har naturligtvis möjligheten att välja att synas om de så önskar.

Nyttjandekravet

I vetenskapsrådets text skrivs nyttjandekravet fram med följande regler:

Regel 7 Uppgifter om enskilda, insamlade för forskningsändamål, får inte användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften. (s.14)

Regel 8 Personuppgifter insamlade för forskningsändamål får inte användas för beslut eller åtgärder som direkt påverkar den enskilde (vård, tvångsintagning, etc.) utom efter särskilt medgivande av den berörda. (s.14)

Björndal (2005) för fram etiken vid observation av material och menar att observationsmaterial ska förvaras inlåst. Dessutom bör det göras så anonymt som möjligt och när man anser att materialet inte längre kan användas ska det förstöras. "Ett värderande öga ska aldrig vara till skada för dem som observeras" (Björndal, 2005 s.143).

Resultat och analys

Här presenterar vi resultatet och analysen av vår empiriska data. Birkler (2005) menar att förförståelsen tillsammans med den nya informationen ger djupare förståelse. Det är det hermenutiska sättet att tolka information och det är den analysmetod vi har valt. Därför har vi valt att lägga ihop analys och resultat för att skapa oss en bättre förståelse för vad som sägs i

intervju utsagorna. Enligt detta sätt att tänka är vår analys viktig för det resultat vi kommer fram till. Det känns därmed orelevant att lägga upp resultat och analys i två delar.

Efter vi hade tittat igenom svaren från intervjuerna kunde vi urskilja olika teman i det de berättat. Utifrån dessa har vi skapat egna rubriker som vi förhåller oss till i resultat och analysdelen.

Se barns lärande

Intervjuszvaren visar att dokumentationen främst handlar om att få syn på barns lärande. Efter att ha ställt frågan om hur arbetet med pedagogisk dokumentation ser ut på deras förskola/avdelning fick vi en rad olika svar. En av pedagogerna, vi kallar henne "Anna", gav oss exempel på hur hon ofta dokumenterar med avsikt att kunna använda materialet till att tillsammans med barnen titta på bilder och utforma en text kring en händelse de tillsammans varit med om. Det brukar, enligt henne, inte finnas någon direkt plan kring vad som ska dokumentera utan det blir ofta spontant i händelsen som hon som pedagog avgör vad som ska fotograferas och sedan följas upp i form av samtal och reflektion. Hon berättar att tanken med dessa dokumentationer är att både för sin egen skull och för barnens få syn på barnens lärande. Dock problematiserar hon sitt eget tillvägagångssätt vid insamlingen av material till sina dokumentationer då hon säger:

Vi dokumenterar en hel del, men sen ibland kan man undra vad vi dokumenterar. Man kan känna att man vill så himla mycket, sen är man framme med kameran och ipaden precis överallt och bara klickar och tar. Men sen kan man ju undra vem man gör det för och varför (Anna).

Efter att ha analyserat intervjuszvaren kan vi göra en generalisering och mena att dokumentation för förskolärarna på de tre förskolorna vi varit på handlar främst om att få syn på barns lärande. Både genom att göra det synligt för föräldrar och för personal och barn, främst de två sistnämnda. Anna tillsammans med en av de andra pedagogerna "Lotta" påpekar även vikten av att kunna gå tillbaks till äldre dokumentation tillsammans med barnen för att reflektera över vad som har hänt och gjorts. Denna reflektion menar pedagogerna banar vägen för en utveckling då de kan ta tillvara på barnen och pedagogernas erfarenheter.

Men mycket är ju för att kunna titta tillbaka på såhär och såhär gjorde vi då och nu kan vi göra det bättre...det är lite så man får jobba. Så det är därför det är rätt så bra att kunna spara lite

med, för att se om de har lärt sig något annat och kunna diskutera kring de gamla dokumentationerna och sedan gör man något nytt (Anna).

Dokumentationsarbetet handlar alltså enligt pedagogerna om att få syn på barns lärande. Men också som en hjälp att få syn på sitt eget lärande och sin egen utveckling i verksamheten. Att kunna gå tillbaka och titta på tidigare arbete är värdefullt, menar vissa pedagoger då det ger dem en möjlighet att reflektera kring hur verksamheten kan utvecklas.

Dokumentation för vem?

Dokumentation görs enligt lärarna för barn, föräldrar och pedagogerna själva. Ambitionen för de tre grupperna är som de beskriver att föräldrarna ska få en insikt i verksamheten och om sitt barn i verksamheten. Det ska vara ett stöd till att hjälpa föräldrarna se verksamheten ur ett pedagogiskt perspektiv. Dokumentationen som görs för barnen ska finnas som ett stöd för dem i deras lärande och synliggöra det för dem. De påpekar samtidigt att det ska hjälpa barnen att se verksamheten och göra den meningsfull för dem. Dock är det så som Lotta beskriver det att verkligheten ser ut som så att barnen sällan plockar ner dessa dokumentationer och tittar på dem. Om det sker så är det i de allra flesta fall genom en konstruerad situation gjord av pedagogerna.

Jag kan säga att det är lite faktiskt så tar inte barnen ner dem så ofta heller för att titta i dem om man inte uppmanar dem. Det händer att de gör det (Lotta).

En av pedagogerna beskrev att en del dokumentation förs in i enskilda pärmar med barnens namn på som enligt henne endast är till för barnet att ta med sig efter sin tid på förskolan. Detta menar pedagogen skulle kunna vidareutvecklas för att skapa mening för pedagogen och barnet. Det verkar som att dessa pärmar mest är till för syns skull snarare än för ett verksamhetsgrundande syfte.

Alltså finns ambitionen från förskolelärarna att dokumentation ska vara till för de tre parterna, barn, pedagoger och föräldrar. Däremot ifrågasätter vissa hur och om de arbetar enligt sina intentioner. Hur man ska få alla tre parter intresserade av samma dokumentation verkar vara ett dilemma.

Förvalta tiden rätt

Något som utmärkte sig i alla våra intervjuer oavsett pedagogernas syn på dokumentation sett ut fanns där något som alla upplevde som ett hinder, nämligen tidsbrist. Det var enligt alla intervjuade ett generellt problem att kunna förvalta tiden rätt. Flertalet efterlyste mer planeringstid och menade att planeringstillfällena erbjuder en bättre förutsättning för arbetet med dokumentation. Några pedagoger uttryckte att extra planeringstid hade hjälpt dem att komma underfund med hur de vill arbeta och var de tillsammans i arbetslaget står i sin verksamhet, för att sedan utveckla den och föra arbetet framåt. Vi tolkar det som att planeringarna är en förutsättning för att pedagogisk dokumentation ska skrivas och framför allt att arbetet med verksamhetsutveckling ska ske för dem. En annan pedagog, "Lotta", tryckte också på att mer tid hade behövts i hennes arbete med dokumentation. Däremot menade hon att hon kände sig trygg i sitt dokumenterande och visste hur hon ville arbeta. Den tiden hon velat ha var en kvart efter att hon avslutat en aktivitet tillsammans med barngruppen, som hon dessutom dokumenterat under skeendets gång, för att reflektera kring vad som skett och hur hon upplevt stunden. Detta, tolkar vi, som att hon menar hade gett mer kvalitet i dokumentationen som kunde lett till verksamhetsutveckling på en djupare nivå.

Det hade ju blivit djupare. För ibland kan man känna att efter man har haft sin grupp hade det varit skönt att få åtminstone en kvart att sitta och reflektera själv. Vad hände? Vad såg jag?

När hon gör dessa reflektioner utgår hon ifrån ett par frågeställningar som lyder:

Var är vi nu? Hur tänker vi nu? Hur tänker barnen nu? Vad är de på väg att lära? Hur går vi vidare? (Lotta).

En av våra intervjufrågor handlade om läroplanen och om förskollärarna ansåg det möjligt att arbeta i enlighet med de direktiv den förespråkar. Pedagogerna menade även här att tiden är en enorm faktor som påverkar deras arbete med dessa riktlinjer negativt. Arbetet är tidskrävande och många verkar tycka att det tar tid från barngruppen. Dock utmanar en av de intervjuade detta fenomen, med att tiden skulle vara ett hinder i det pedagogiska arbetet. Hon menar att tiden finns men det handlar bara om att prioritera rätt.

Tiden har vi det kan jag känna sen gäller det bara att vi förvaltar den på rätt sätt. Vi kan absolut inte klaga på tiden. Men jag tror att det beror på att vi kan få till så mycket dokumentationer på den här tiden är ju att vi har större barn (Anna).

Hon avslutar dock sin mening med att poängtera att olika verksamheter har olika förutsättningar och det är något att ta hänsyn till när det kommer till att förvalta tiden rätt.

Det vi har kommit fram till i svaren på intervjuerna är att samtliga pedagoger såg tidsaspekten som ett problem i deras arbete med dokumentationen. Vissa menade att tidsbristen sätter stopp för deras arbete med dokumentation helt och hållet medan andra ser det som något negativt men menar att tiden är något man får prioritera och behöver därför inte vara ett hinder.

Olika åldrar, olika förutsättningar

Det vi tydligt kan se i svaren från pedagogerna är att dokumentation är något som alla kontinuerligt arbetar med mer eller mindre. Pedagogerna i vårt urval arbetar med barn i olika åldrar. Det har vi märkt har gett olika svar på hur arbetet med dokumentation ser ut. Pedagogen i ovanstående exempel arbetar med barn i 5års åldern och påpekar vikten av verbal kommunikation och reflektion tillsammans med barngruppen. Anna menar att det är lättare att ta sig tid att sitta själv i barngruppen och reflektera än de som arbetar mot de yngre åldrarna (1-2år). ”Johanna” en av de intervjuade som arbetar med barn i just denna ålder anser att det är svårare att arbeta med dokumentation på grund av att det är svårt att föra en dialog på grund av den språknivån barnen besitter. Hon säger att:

Men just det att prata med barnen och sen om de själva ska se till lärandet det tycker jag är svårt med de allra minsta som inte riktigt har något språk så man förstår inte riktigt vad de menar när de försöker prata och peka ibland (Johanna).

Osäkerhet i hur arbetet skall gå till.

Bland de vi intervjuade kan vi se att det råder en osäkerhet kring hur arbetet med dokumentation ska se ut. Osäkerheten grundar sig i var, när och hur arbetet skall gå till enligt pedagogerna. Lpfö 98, reviderad 10 förespråkar ett kontinuerligt arbete med dokumentation och när vi frågade pedagogerna hur de ser på läroplanens intentioner i relation till vad som är möjligt i deras vardagliga arbete beskrev några sin osäkerhet i hur arbetet ska gå till. Många av de intervjuade menade att de hela tiden utvecklar sina förmågor i arbetslaget i att bli bättre

på just dokumentation. De beskriver svårigheten med att finna ett gemensamt sätt att arbeta med det och att det tar tid att göra på "rätt" sätt. Det rätta sättet verkar de ha svårt att komma underfund med. Två pedagoger uttryckte att det inte finns något rätt eller fel sätt att arbeta på, utan att läroplanen endast förespråkar att dokumentation ska användas. Just hur, när och var är upp till pedagogen i arbetslaget att utforma efter de förutsättningar som erbjuds på förskolan. En av pedagogerna "Bodil" menar att nya kunskaper efter "pedagogiska forum", fortbildningar mm. skapar nya ideer och nya arbetsätt som de kanske inte är vana vid. Detta kan skapa ytterligare förvirring, snarare än klarhet.

Så som vi har gjort i år så har jag fått ändra mitt sätt att tänka, ja i fyra olika omgångar. Varje studiedag, varje ny stor "happening" så har det ändrat spår hela tiden, då är det svårt att hänga med. Om man inte hinner med att reflektera och fördjupa sig och förstå det innan något nytt kommer. Det måste hinna sätta sig också. Då måste man ha tid att hinna prata och bearbeta det med arbetslaget. Hur tänker vi, förstå varandra (Bodil).

Vi gick in med antagandet att fortbildning och studiedagar var mycket positivt för förskollärarna och gav dem en chans att ordentligt diskutera kring hur de arbetar och tillsammans växa och utvecklas tillsammans. När man hör Bodils version kan vi förstå att det också kan förvirra det egna tankesättet hos pedagogerna i arbetet med dokumentation. Vi har förstått att om det råder osäkerhet och inte någon fast grund i hur arbetet ska se ut kan det ibland mer stjälpa än hjälpa med nya riktlinjer. Vi tänker att om det redan finns en stark grund i dokumenterandet att det kan bli positivt utmanande för pedagogerna att få nya tankar och ideer om hur de skulle kunna utveckla sitt arbetssätt.

"Berit" beskriver fördelar och nackdelar med att få in en utomstående i verksamheten som kan titta på arbetet med nya ögon då man ofta i arbetslaget kanske är låst till ett sätt att arbeta på. Hon menar att det kan vara bra att få hjälp från en utomstående som kan se verksamheten ur nya perspektiv och ge tips och ideer. Dock tas inte alltid sådan hjälp på ett bra sätt utav arbetslaget, då man som pedagog är lite känslig för kritik mot sitt eget arbete, menar Berit.

Det är sällan någon i ett arbetslag ställer sig upp och säger, såhär ska vi göra och nu lägger vi tid på detta. Det krävs nästan en förskolechef eller annan person kommer utifrån och då blir det oftast en negativ inställning till det i stället. (Berit).

Ett annat sätt att se på svårigheten med dokumentationsarbetet beskriver "Anita". Hon menar att det kan vara väldigt känsligt att utmana sina kollegors tankesätt kring dokumentation. Vi tolkade det hon sa som om att det ofta är problematiskt att dela med sig av konstruktiv kritik kring en arbetskamrats arbete.

Det är liksom lite känsligt det där med att dela med sig. Man vill inte trampa folk på tårna. Man ger så mycket av sig själv i sitt arbete att det nästan känns som om man inkräktar om man kommer med kritik (Anita).

Det Anita poängterade är något som vi båda har upplevt i arbetet ute på förskolor. Våra förutfattade meningar bekräftades i detta uttalande och har dessutom utvecklats och gett oss förståelse för hur det kan uttrycka sig i den dagliga verksamheten.

Gör ingen annan det, gör inte jag det heller

Berit beskrev problematiken med att få arbetslaget enade. Hon menar att hon kan ha flera bra ideer som hon tänkt presentera för arbetslaget. Berit uttrycker att, om dessa ideer ska bli verklighet måste ett engagemang från hennes sida finnas. Vilket det ibland gör men ofta slutar det med att ideer stannar hos henne.

Jag hade en ide om hur man skulle göra i höstas men det rann ut i sanden, för jag fick inte, la inte ner tillräckligt med jobb för att engagera mina kollegor i hur jag tänkte (Berit).

Anna kom in på ett liknande område när vi pratade om problematiken i varför dokumentationsarbetet haltar vissa gånger. Hon lyfter att orsaken till att det många gånger inte blir som det är tänkt är på grund av intressebrist hos kollegorna.

Jag är lite sån där, att om ingen annan gör det så struntar jag i det (Anna).

Problematiken som beskrivs av förskollärna under denna rubrik anser vi handlar om en brist i kommunikation när det kommer till det gemensamma synsättet kring dokumentation. Det verkar som att de tror att den övriga personalen inte delar deras eget intresse. Detta tänker vi handlar om att man aldrig har pratat ihop sig om sitt gemensamma synsätt. Genom våran nya förståelse kring känsligheten med att "trampa folk på tårna" kan vi se sambandet med att ta

upp ämnet bland sina kollegor. Det mynnar ut i att förskollärarna får anta och känna av sina arbetskamrater.

Tänka kring sitt tänkande

Efter att ha gjort våra 10 intervjuer kan vi se att det finns en samstämmighet mellan alla pedagoger kring hurvida dokumentation är ett bra verktyg att använda vid verksamhetsutveckling. En av pedagogerna, Lotta, verkade väldigt säker på hur hon tillsammans med sitt arbetslag ville arbeta. Hon beskrev att de dokumenterade sitt projektarbete och hade för avsikt att ha dessa dokumentationer med sig vid planeringar. Det som stod där var både bilder och text från när de arbetat med projektet tillsammans med barnen, skrivna av barnen tillsammans med pedagogen, men också egna tankar kring hur arbetet gått enbart skrivet ut pedagogens perspektiv. Dessa tankar blev sedan synliga under planeringar och andra träffar med personalen i arbetslaget. Då startades ännu ett samtal, men denna gång kring de tankar som var synliga i dokumentationen. Alltså tänkte de kring tankarna.

Att projektet tillsammans med tankarna syns så tydligt i dokumentationen, är inte bara ett stöd för pedagogerna och barnen, utan också för vikarier och annan personal som ibland kommer in i verksamheten. De kan då använda sig av dokumentationen för att se vad barnen gjort och också hur de skulle kunna arbeta vidare.

Men nu så känns det som att dokumentationen är ett stöd för vårt arbete. Och vi märker ju också det att när man har vikarie, att man kan faktiskt skicka in en vikarie i en barngrupp med dokumentationen, så kan de fortsätta med projektarbetet. Man kan gå tillbaka med barnen och be dem berätta vad de har gjort. Så blir det liksom en fördjupning av vad de gjort. Så det är ett stöd helt klart. Den som säger att miljön är den tredje pedagogen, så är dokumentationen den fjärde.

Diskussion

I detta kapitel kommer vi att presentera våra tankar och reflektioner vi fått utifrån behandlingen av intervjuerna. Utifrån de resultat vi har fått i denna studie, har vi både blivit bekräftade och utmanade i vår förkunskap kring ämnet. Likt den hermeneutiska teorin kommer vi låta vår förförståelse tillsammans med resultatet mynna ut en diskussion kring föregående kapitel.

Arbetet med dokumentation

Pedagogerna i intervjuerna påtalade vikten av att reflektera kring dokumentationerna. De menade att det var nog så viktigt att få syn på barnens lärande. Detta gjorde pedagogerna genom att sätta sig ner tillsammans med barnen och tala om en eventuell händelse, situation och/eller samtal. Vi anser att pedagogisk dokumentation kräver reflektion. Att endast skriva ner sina tankar och ha dem för sig själv, leder endast till att man bekräftar något som man redan vet. Det är mycket mer effektivt att reflektera tillsammans med någon annan om man har syftet att nå fram till något nytt, anser vi. Åberg och Lenz Taguchi (2013) anser att det är viktigt att reflektera kring dokumentationerna för att kunna se barns lärande samt bli medvetna om dem. De menar också att dessa reflektioner är nyttiga för lärarna då de kan se sina egna lärdomar. Rinaldi (2006) menar att även barnen i verksamheten ska få möjlighet att reflektera, minnas och utforska tidigare kunskap, vilket många av våra undersökningspersoner poängterade.

Efter att ha studerat våra resultat har vi kommit fram till att de olika faktorerna, pedagog, barn, reflektion tillsammans med ett material (i form av skrift, bild, film mm.) är en förutsättning för pedagogisk dokumentation. Åberg och Lenz Taguchi (2013) påtalar skillnaden mellan dokumentation och pedagogisk dokumentation. De menar att det är hur man använder dokumentation som gör skillnaden. Detta är något som vi ofta har reflekterat över under arbetets gång. Vi tolkar Åberg och Lenz Taguchi (2013) i deras påstående som att det är processen kring dokumentation som är viktig. Alltså att pedagogen tillsammans med barngruppen eller arbetslaget reflekterar kontinuerligt under arbetets gång i verksamheten snarare än efter processen eller aktiviteten. Dalberg, Moss och Pence (2001) menar dessutom att dokumentation ska ligga som grund för analys och reflektion av barn och pedagogers lärande. Syftet med dessa är att fokusera på processer och innehåll i verksamheten och detta ska sedan stimulera en utveckling (2001). Dock ska inte efterarbetet med en dokumentation förkastas, menar vi. Frågor en pedagog kan ställa sig vid avslut av ett dokumentationsarbete kan vara, Vad händer med dokumentationen efter man har reflekterat över den? Är den klar? Blir pedagogisk dokumentation någonsin klar? Två av våra intervjuade pedagoger beskrev hur de ofta går tillbaka till äldre dokumentationer och tittar på dem med syftet att se möjliga utvecklingsmöjligheter hos barnen, sig själva och verksamheten. Har exempelvis en aktivitet gjorts en gång innan och det har dokumenterats och reflekterats över denna, kan läraren då se

hur aktiviteten kan utvecklas och därmed skapa en bättre och mer meningsfull verksamhet för barnen och sig själva. Denna pedagog påtalar också problematiken med ett överflöd av dokumentation. Hon menar att det finns en risk att det blir en massa tagna kort, videoinspelningar och skrift som inte fyller någon funktion. Detta överflöd och onödig dokumentation har vi också upplevt och sett. Vi menar att man måste skapa och göra meningsfull dokumentation på ett sådant sätt som gör den attraktiv för barnen så att de själva tar initiativ till att gå fram till dessa dokumentationer som hänger på väggar, i böcker, pärmar och så vidare. Många av pedagogerna beskrev önskan om att barnen själva ska gå fram och fråga om de dokumentationer som hänger på väggarna och så vidare men att det sällan händer.

En annan aspekt av arbetet med dokumentation är tidsbrist som pedagogerna uttryckte det. Samtliga intervjuade påpekade att tiden på något sätt påverkade deras arbete med dokumentation. De flesta menade att tidsbristen förhindrade dem från att göra sitt arbete fullt ut, medan några menade att tidsbristen satte stopp för arbetet endast om de tillät den att göra det. Det handlar, som en av pedagogerna sa, om att förvalta tiden rätt. Många uttryckte att det var vid personalmöten, utbildning och andra pedagogiska möten de hade tiden till att dokumentera. Denna föreställning som pedagogerna har vill vi utmana med Åberg och Lenz Taguchis (2013) syn på arbetet med pedagogisk dokumentation. Alltså att det är hur man arbetar med dokumentation som gör den pedagogisk. Som vi har beskrivit det innan så är det skapandet av dokumentation, alltså processen som är viktig. Vi ser problematiken med att sitta med dokumentation avskilt från barngruppen efter avslutad aktivitet. Möjligheterna att utvecklas tillsammans genom reflektion minskas radikalt tänker vi. Därmed anser vi att tiden som många pedagoger anser att de inte har, är i själva fallet den tiden de har mest utav, alltså den de har tillsammans med barnen. Vi förstår dock dilemmat med att ta sig tid till pedagogisk dokumentation i barngruppen utifrån de olika förutsättningar som finns i verksamheten så som för stora barngrupper, barn med olika förutsättningar, miljö och så vidare. En pedagog beskrev sin situation i arbetet med 1-2 åringar och menade att barnen behövde ständig tillsyn samt att reflektionsmöjligheterna var begränsade på grund av språket enligt henne.

Dokumentationsarbetets roll för verksamhetsutveckling

Det fanns bland de intervjuade förskolelärarna en osäkerhet i hur arbetet med dokumentation ska utföras. På de tre förskolorna vi har varit på har beskrivning utav utförandet av arbetet varierat. En del arbetar enskilt, en del tillsammans i arbetslaget eller båda delar. En del beskriver en osäkerhet i hur de ska kunna arbeta enhetligt i arbetslaget mot samma mål. Några pedagoger talar om hur de har funnit en gemensam mall för hur de vill dokumentera och vad dessa dokumentationer ska vara till för, såsom verksamhetsutveckling, utvecklandet av sig själva samt barnen. Som vi nämde i resultat och analysdelen anser vi att kommunikation verkar vara en förutsättning för ett arbete mot ett gemensamt mål. En av våra intervjufrågor var just, om de har en gemensam syn på dokumenterandet och svaren skilde sig åt. Några visste inte men trodde det medan andra inte hade någon aning om hur de andra upplevde den gemensamma synen. De flesta svarade likt det sisenämnda. Vi anser att denna brist på kommunikation mellan pedagogerna i arbetslaget skulle kunna förbättras för att utveckla arbetet med dokumentation. Några uttryckte en även en rädsla för att trampa kollegor på tårna samt att det fanns ett "rätt och fel" utifrån läroplanens intentioner. Detta gjorde att en del pedagoger valde att inte ta i diskussionerna kring dokumentation och hur man ska arbeta med det. Vi tänker att det kan ha att göra med att man förväntas kunna läroplanen och därmed kunna arbeta "korrekt" med dokumentation (om det nu finns ett korrekt sätt). Om man då som pedagogerna i intervjuerna beskriver det, lägger sig i, någon annans arbete finns risken att man säger något som är "fel" enligt läroplanen eller trampar någon på tårna. Detta verkar vara ett känsligt ämne som vi tror är en vanlig anledning till att kommunikationen kring arbetet kan vara bristfällig. Engeström (2005) menar att pedagoger som är öppna för nya sätt att arbeta kommer mynna ut i en förändring i deras agerande. Därmed menar författaren att verksamheten förändras och utvecklas. Därför är det viktigt att man utmanar sig själv och inte låta osäkerheten hindra arbetet.

Samtliga pedagoger i vår studie uttryckte att de ville arbeta med dokumentation som ett verktyg vid verksamhetsutveckling. Trots att de belyste många svårigheter i arbetet med dokumentation var de också noga med att poängtera att de ansåg dokumentation som ett bra verktyg. De gav också många fina exempel på hur de arbetade samt hur de skulle vilja utveckla sig. I resultat och analysdelen har vi presenterat hur en av pedagogerna använde dokumentationen för att reflektera över en aktivitet hon gjort tillsammans med barnen. Hon kunde med hjälp av det som stod reflektera och synliggöra vad som skulle kunna utvecklas till nästa gång. En annan pedagog beskrev för oss hur hon använde dokumentation för att få syn

på sina egna tankar i relation till de aktiviteter som skett i barngruppen. Dessa tankar delade hon med sig av till kollegor i arbetslaget och tillsammans skedde då en utveckling som sedan avspeglades på deras sätt att agera i verksamheten. Detta tänker vi är vad Engeström (2005) menar när hon beskriver hur pedagoger ska vara öppna till nya sätt att arbeta för att på så sätt ändra sitt agerande, som då leder till verksamhetsutveckling.

Referenslista.

- Alnervik, K. (2013). *Men så kan man också tänka – Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg i förskolan*. Jönköping universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:659182/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2014-04-23).
- Alvesson, M. (2011). *Intervjuer – genomförande, tolkning och reflexivitet*. Stockholm: Liber.
- Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Birkler, J. (2005). *Vetenskapsteori – en grundbok*. Stockholm: Liber.
- Bjervås, L.L. (2011). *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan: en diskursanalys*. Avhandling, Göteborg, Göteborgs universitet. <http://hdl.handle.net/2077/25731> (Hämtad 2014-04-11).
- Björndal, C. (2005). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber
- Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. (2001). *Från kvalitet till meningsskapande: postmoderna perspektiv, exemplet förskola*. Stockholm: HLS.
- Egidius, H. (1986). *Postivism – fenomenologi – hermeneutik*. Lund: Studentlitteratur.
- Elfström, I. (2005). *Varför individuella utvecklingsplaner? – En studie om ett nytt utvärderingsinstrument i förskolan*. Lärarhögskolan i Stockholm. Instituton för individ, omvärld och lärande. http://www.specped.su.se/polopoly_fs/1.41336.1320915529!/IOL_Forskning_26.pdf (Hämtad 2014-04-23).
- Elfström, I. (2013). *Uppföljning och utvärdering för förändring : pedagogisk dokumentation som grund för kontinuerlig verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete i*

förskolan. Avhandling. Department of Child and Youth Studies, Stockholm University.
<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:661443/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2014-04-23).

Engeström, Y. (2005). *Developmental work research: expanding activity theory in practice*. Berlin: Lehmanns Media.

Engeström, Y. (2008). *From teams to knots: studies of collaboration and learning at work*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lenz-Taguchi, H. (2000). *Emancipation och motstånd, dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan*. En doktorsavhandling. Lärarhögskolan i Stockholm.
http://www.suforlag.se/UserFiles/1/file/epubl/LenzTaguchi_avh.pdf (Hämtad 2014-03-11).

Lpfö 98 (rev.10). *Läroplanen för förskolan*. Stockholm: Fritez.

Nylén, U. (2005). *Att presentera kvalitativa data – framställningsstrategier för empiriredovisning*. Stockholm: Liber

Segolsson, M. (2011). *Lärandets hermeneutik – tolkningens och dialogens betydelse för lärandet med bildningstanken som utgångspunkt*. Doktorsavhandling i pedagogik, Jönköpings universitet, Lärande och kommunikation. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:393405/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2014-04-11).

Sheridan, S., Williams, P., & Sandberg, A. (2013). Systematic Quality Work in Preschool. *International Journal of Early Childhood*. April 2013, Volume 45, ss 123-150.

Skolverket (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan - Pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Fritez.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vallberg Roth, A-C. (2009). *Styrning genom bedömning av barn*. *Educare*, 2 (3), 195-219. Malmö högskola.

http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/10715/Vallberg_Roth_%20Educare_2009_2_3.pdf;jsessionid=DB1EA314DC083056D6772BD9EA2C8321?sequence=2 (Hämtad 2014-04-23).

Vallberg Roth, A-C. (2010). *Att stödja och styra barns lärande : tidig bedömning och dokumentation*. Stockholm: Fritez.

Vallberg Roth, A-C., & Månsson, A. (2013). *International Journal of Early Childhood Research – Individual development plans from a critical didactic perspective: Focusing on Montessori- and Reggio Emilia-profiled preschools in Sweden*. 9:247.

<http://ecr.sagepub.com.ezproxy.bib.hh.se/content/9/3/247.full.pdf+html> (Hämtad 2014-04-11).

Wåhlin, I. (2009). *The circle of strength and power: Experiences of empowerment in intensive care*. Doktorsavhandling, Linköpings universitet, Institutionen för medicin och hälsa, Omvårdnad. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:211696/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2014-04-11).

Ödman, P-J. (2007). *Tolkning, förståelse, vetande – hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Nordstedts.

Bilaga

Intervjufrågor.

Bakgrundsfrågor:

Kan du beskriva din professionella bakgrund?

- Hur länge har du arbetat som förskollärare.
- Hur länge har du arbetat på denna förskolan?
- Hur ser barngruppen ut?
- Vilket ansvar har du åtagit dig?

Hur ser arbetet med dokumentation ut på denna förskolan?

- Använder ni er av något system, mall, tid osv?

För vem dokumenterar ni?

Var hamnar dokumentationen sen när den skrivits?

Hur ser sambandet mellan dokumentation och verksamhetsutveckling ut?

- Fördelar och nackdelar?

Anser du att dokumentationen är ett bra verktyg för att främja verksamheten och dess utveckling?

- Hur?
- Om inte, varför?

Upplever du att ni har en gemensam syn på hur dokumentation används i arbetet i verksamheten?

Är det möjligt att arbeta med dokumentation som läroplanen för förskolan förespråkar?

Examensarbete skrivet av Ida
Gustafsson och Richard Gustafsson

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se